

การสอนในระดับอุดมศึกษา

การสอนในระดับอุดมศึกษา (College Teaching) หมายถึง การจัดสถานการณ์ หรือประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะการสอนที่ดีในระดับอุดมศึกษา การสอนที่ดีควรประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้

๑. การสร้างบรรยากาศที่ดีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดขึ้นแล้ว พฤติกรรมของผู้เรียนที่ไม่พึงประสงค์ก็จะไม่ปรากฏ ทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี

๒. รู้จักกลุ่มเป้าหมาย หรือรู้จักผู้เรียนที่จะสอน โดยการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้เรียนอย่างละเอียดก่อนที่จะได้พบปะกับผู้เรียน การสอนเป็นวิชาชีพที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ การเรียนการสอนจะดำเนินไปได้ด้วยดี เมื่อผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การสอนเพื่อผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียน จัดลำดับขั้นการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก และให้สาระการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียน

๓. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนจากประสบการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี การที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียน จะทำให้มีความสนใจ และภูมิใจในกิจกรรมที่ได้กระทำ

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้กำหนดจุดประสงค์ในการเรียน และช่วยให้ดำเนินไปถึงจุดประสงค์เหล่านั้น โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัดและความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน เสริมสร้างและจัดให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การค้นคว้า การอภิปราย การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

๕. การควบคุมชั้นเรียนในทางบวก การควบคุมชั้นเรียนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการคอยจับผิด แต่เป็นการควบคุมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยปราศจากการสร้างเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการเรียนการสอน - พยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา จะได้เกิดความสนใจและเกิดความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาต่อไปในอนาคต มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง ค้นคว้าหาความรู้และมีความคิดสร้างสรรค์ โดยผู้สอนควรสอนให้คิดมากกว่าจะมุ่งสอนให้จำ

๖. สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน จากข้อค้นพบเกี่ยวกับช่วงเวลาความสนใจของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาจะมีประมาณครั้งละ ๕๐ นาที เมื่อใดที่ผู้เรียนเริ่มเมื่อหน่ายหมดความสนใจ ผู้สอนจะต้องปรับกลวิธีการสอนอื่นเข้ามาแทนที่ หนึ่งการให้ความสนใจเป็นรายบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เพราะจะทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นสนใจต่อสิ่งที่เรียน จะช่วยผู้สอนให้เห็นแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนไปในทิศทางที่พึงประสงค์ของแต่ละบุคคล

๗. ทำความคุ้นเคยกับสื่อการเรียน ผู้สอนควรจะได้ทำการสำรวจ และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับใช้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพราะการเตรียมการสอนที่ดี และมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน จะนำไปสู่สภาพการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพ

๘. สามารถรักษาระดับการสอนที่ดีไว้ ผู้สอนจะต้องประเมินผลการสอนของตนเอง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้อยู่ในระดับที่ดี และมีประสิทธิภาพ เช่น อาจจะทำได้ดีโดยการสังเกตจากผู้เรียน บางกลุ่มสนใจ กระตือรือร้น บางกลุ่มเบื่อหน่าย บางกลุ่มเรียนได้เร็ว บางกลุ่มต้องใช้เวลา ผู้สอนจะต้องปรับกิจกรรมการเรียนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความต้องการ ความสนใจและอัตราการเรียนของแต่ละกลุ่ม

๙. การให้ทราบประสบการณ์แห่งความสำเร็จ ผู้สอนควรชี้ให้เห็นที่ถูกต้องที่ผิด ให้ผู้เรียนทราบความก้าวหน้าของการเรียน เพื่อจะให้เกิดเป็นแรงจูงใจ และให้กำลังใจส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้เรียน การให้กำลังใจที่เหมาะสมนี้อาจจะใช้คำพูดทางบวก คำชมเชย การให้ความรู้สึกที่ดีแก่ผู้เรียน การแสดงการยอมรับด้วยท่าทางเช่นการยิ้ม การใช้สายตา สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกใช้ในการเสริมแรง เพราะจะมีอิทธิพลและส่งผลต่อการเรียน

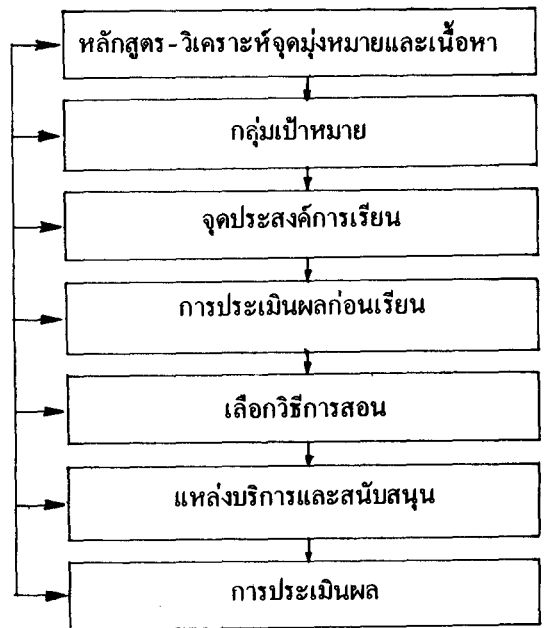
๑๐. ปรับปรุงการใช้ภาษาและการออกเสียง ผู้เรียนจะยอมรับนับถือผู้สอนที่มีความสามารถในการออกเสียง-ถูกต้องและชัดเจน มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การออกเสียงสระที่ดีจะทำให้คำมีคุณภาพ และพยัญชนะที่ถูกต้องจะทำให้ถ้อยคำกระชับ การออกเสียงที่ไม่ถูกต้องเกิดจากความเกียจคร้าน ความเลินเล่อ ขาดความเชื่อมั่น หรืออาจจะพูดเร็วเกินไป พยายามใช้คำว่า เรา แทนคำว่า ฉัน การใช้คำว่า เรา จะเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี และเป็นกันเองในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกใกล้ชิดกับผู้สอน

๑๑. การแต่งกายให้เหมาะสม ผู้สอนถือว่าเป็นตัวแบบที่จะต้องสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับผู้เรียน บุคลิกภาพในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความหล่อหรือความสวย แต่หมายถึงภาพที่ประทับใจผู้เรียนให้ชวนคิด และติดตามการเรียนการสอน ดังนั้นการแต่งกายของผู้สอนจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการเสริมสร้างบุคลิกภาพ ซึ่งผู้สอนควรมีวิจรรณญาณในการตัดสินใจว่าจะแต่งกายแบบใด

๑๒. อารมณ์ขัน อารมณ์ขันเป็นสิ่งขุรสของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจมีความสนุกสนานและติดตามบทเรียน แต่ต้องไม่ลืมว่าอารมณ์ขันจะต้องใส่เข้าไปในสภาพที่พอเหมาะกับบทเรียน โดยไม่มุ่งเน้นเรื่องตลกกลามก ซึ่งผู้สอนจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

องค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการสอน

เกี่ยวกับองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดกระบวนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้เสนอรูปแบบการสอน ที่เป็นระบบไว้ดังนี้

๑. การศึกษาหลักสูตร โดยทำการวิเคราะห์ทั้ง-ภาคจุดมุ่งหมายและภาคเนื้อหา การศึกษาหลักสูตรเป็น-สิ่งจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องกระทำทุกครั้งก่อนจะวางแผน-การสอน เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวหรือหลัก-ยึดสำหรับผู้สอนจะนำไปปฏิบัติ การแปลงหลักสูตรสู่-การสอน จึงจะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์-ของจุดประสงค์กับเนื้อหา การตรวจสอบคุณภาพของ-จุดประสงค์ รวมทั้งความคาดหวังของหลักสูตร ในทาง-ปฏิบัติจริงผู้สอนส่วนมากจะไม่ค่อยได้ศึกษาหลักสูตรเท่าที่-ควรจะทำ บางคนก็จะยึดตำรา หรือหนังสือเรียน-เป็นหลักสำหรับการสอน ซึ่งความจริงแล้ว ตำราหรือ-หนังสือเรียนก็คือส่วนหนึ่งของวัสดุหลักสูตรที่นำมาจัด-การเรียนการสอนเท่านั้น การศึกษาหลักสูตรจะช่วยชี้-ทางให้ผู้สอนเห็นภาพว่า จะจัดและดำเนินการสอน-อย่างไร และจะปรับแก้ส่วนใดเพื่อให้สาระการเรียนทัน-ต่อสภาพแวดล้อมของสังคมขณะนั้น

๒. การศึกษากลุ่มเป้าหมาย การศึกษาสภาพผู้-เรียนก่อนสอนจะช่วยให้การสอนเป็นไปตามแนวทางที่-ผู้สอนกำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้สอนควรสำ-รวจดูว่า ผู้เรียนอยู่ในสภาพใด มีความพร้อมที่จะเรียน

หรือไม่ มีพื้นฐานความรู้เพียงพอในเรื่องที่จะเรียนมากน้อยเพียงใด ถึงแม้ว่าผู้เรียนอยู่ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือว่ามีวุฒิภาวะสูงแล้วก็ตาม แต่ผู้สอนก็ควรจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความฉลาด หรือ ความสามารถทางด้านสติปัญญา เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ เจตคติต่อวิชาชีพ และลักษณะการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนควรพยายามจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ตรงกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน

๓. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อศึกษาหลักสูตรทั้งภาคจุดประสงค์และภาคเนื้อหา รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายเรียบร้อยแล้ว สามส่วนนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าว่า เมื่อการสอนเสร็จแล้วผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใดบ้าง สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้นสามารถจำแนกได้ ๓ ด้านด้วยกันคือ

๓.๑ ด้านความรู้ (cognitive domain)
ผู้สอนควรจะต้องกำหนดไว้ว่า เมื่อสอนเสร็จแล้วผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้านนี้ในระดับใด เช่น อาจเกิดความจำ ความคิด รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ หรือเกิดความรู้จนถึงขั้นสามารถประเมินค่าได้ เป็นต้น

๓.๒ ด้านทักษะ (psychomotor domain)
ผู้สอนควรจะต้องคำนึงถึงผลความสามารถทางด้านทักษะ - คือ ผู้เรียนนั้นมีความสามารถจะประกอบกิจกรรม ทำอะไรได้บ้าง และทำได้คล่องแคล่วแค่ไหน หรือปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดเป็นความชำนาญ

๓.๓ ด้านเจตคติ (affective domain)
ผู้สอนควรจะต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ว่า จะให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ หรือความรู้สึกออกไปในทางที่ถูกต้องควร เช่น ให้มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีความพอใจในวิชาชีพ เป็นต้น

การกำหนดจุดประสงค์นั้น นอกจากผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว ยังต้องพิจารณาว่าจุดประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นสอดคล้องกับนโยบายของสถาบัน คณะและภาควิชาหรือไม่ และเมื่อกำหนดกิจกรรมลงไปแล้วจะเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

และ ผู้สอนเองมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่จะสอนมากน้อยเพียงใด สิ่งเหล่านี้ควรจะได้นำมาพิจารณาศึกษาเป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วย เพื่อช่วยให้จุดประสงค์ที่ตั้งขึ้นมามีความหมายและสามารถปฏิบัติได้

๔. การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อให้การสอนเป็นไปตามแนวทางที่ผู้สอนกำหนด ผู้สอนควรทำการสำรวจเพื่อตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งว่าผู้เรียนอยู่ในสภาพใด มีความพร้อมที่จะเรียนในเรื่องนี้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลก่อนเรียน อาจจะทำได้โดยการซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับในเรื่องที่จะเรียนอย่างคร่าวๆ ก็ได้ ก่อนที่จะทำการสอน ไม่จำเป็นจะต้องใช้แบบทดสอบทุกครั้ง ผู้สอนก็จะสามารถวินิจฉัยได้ว่าจะปรับการสอนครั้งนี้อย่างไร จึงจะทำให้การสอนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้

๕. การเลือกวิธีการสอน การเลือกวิธีการสอนในที่นี้จะรวมถึงการจัดประสบการณ์ สื่อการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชาและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ลักษณะการเรียนรู้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด วิธีสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏเป็นตัวอย่างอยู่ในพระไตรปิฎก สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนระดับอุดมศึกษาได้ ซึ่งจำแนกออกเป็นวิธีสอนได้ ๗ แบบ และเทคนิคการสอนได้ ๑๐ วิธี คือ

๑. วิธีสอนแบบบรรยาย ซึ่งคำนึงถึงความแตกต่างในลักษณะพื้นฐานทางพฤติกรรม และความแตกต่างทางปัญญาของผู้เรียนเป็นหลัก

๒. วิธีสอนโดยการสนทนาแบบถามย้อนเสียก่อน เพื่อให้ผู้สนทนาตอบปัญหาทางนามธรรมอันลึกซึ้งได้เอง เช่น เมื่อความรู้เกิดขึ้น ความไม่รู้หายไปไหน หรือเมื่อแสงสว่างเกิดขึ้นความมืดหายไปไหน เป็นต้น ถ้าผู้เรียนสามารถตอบปัญหาที่เราถามได้ก็เป็นอันตอบปัญหาของผู้เรียนไปในตัว

๓. วิธีสอนแบบสาธิต คือการแสดงให้เห็นผู้เรียนดูเป็นตัวอย่างก่อนเพื่อให้สังเกต จดจำและทำตาม

๔. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา หรือวิธีสอนตามขั้นของอริยสัจสี่ คือ วิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถทราบปัญหา ตั้งสมมติฐาน เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ซึ่งบางครั้งอาจเรียกได้ว่าเป็นวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์

๕. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน คือวิธีสอนที่ถามนำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาคำตอบได้ ทั้งนี้โดยกระทำสืบเนื่องไปตามขั้นตอนที่สำคัญ คือ การเข้าใจปัญหา พิสูจน์หลักการและตัดสินใจสรุปต่าง ๆ และนำผลสรุปที่ได้ไปใช้

๖. วิธีสอนแบบอุปนัย คือ การอธิบายจากข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่มองเห็นได้ หรือให้ผู้เรียนทำการทดลองแล้วตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นภายหลัง

๗. วิธีสอนแบบนรนัย คือ วิธีสอนที่อธิบายจากกฎเกณฑ์ก่อนแล้วให้รายละเอียดแก่ผู้เรียนภายหลัง

เทคนิคการสอนที่นำมาเสริมการสอนแบบต่างๆ ของพระพุทธเจ้าแบ่งได้เป็น ๑๐ วิธีดังนี้

๑. การใช้ภาษาง่ายๆ ให้เป็นที่เข้าใจของผู้เรียนโดยทั่วไป

๒. การใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในภูมิประเทศเป็นอุปกรณ์การสอน

๓. การตีความหมาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเปรียบเทียบตามไปด้วย

๔. การให้คำจำกัดความ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้เป็นอย่างดี ตามลำดับขั้นตอน

๕. การยกตัวอย่างอุปมาอุปมัย

๖. การใช้อารมณ์ขัน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจศึกษาตามไปด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๗. การพูดตักใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสติขึ้นเสียก่อนจะได้มีสมาธิ และเกิดปัญญาได้

๘. การใช้วาจากล่าวตักเตือน เพื่อเป็นเงื่อนไขให้ผู้เรียนสำนึกตัวแล้วเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนใหม่

๙. การตอบปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสซักถามปัญหาที่ตนยังไม่เข้าใจได้ โดยแบ่งลักษณะการตอบเป็นสี่ประการ คือ ปัญหาที่ตอบโดยตรง ปัญหาที่ฟังจำแนกก่อนแล้วจึงตอบ ปัญหาที่ฟังย้อนคำถามแล้วจึงตอบ และปัญหาที่ไม่ฟังตอบเพราะไม่เกิดประโยชน์กับผู้ใด

๑๐. การใช้ไหวพริบปฏิภาณในการโต้ตอบ

บราวน์และทอร์นตัน(Brown and Thornton)

ได้จำแนกการสอนในระดับอุดมศึกษาตามขนาดของกลุ่มผู้เรียนเป็น ๔ แบบ คือ การสอนกลุ่มใหญ่ การสอนกลุ่มขนาดกลาง การสอนกลุ่มเล็ก และการเรียนโดยอิสระ ขนาดของกลุ่มจะระบุชนิดของการจัดกิจกรรม หรือวิธีสอน และผู้สอนและผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมในแผนภูมิดังนี้

ขนาดของกลุ่มและกิจกรรมการสอน

	กลุ่มใหญ่	กลุ่มกลาง	กลุ่มเล็ก	รายบุคคล
ผู้สอน	การบรรยาย	การบรรยาย การอภิปราย	การสัมมนา	
ผู้ทำกิจกรรม			การสาธิต การแก้ปัญหา	การเรียนรู้โดยอิสระ
ผู้เรียน			การระดมพลังสมอง	
	๕๐-๑๐๐	๒๕-๔๕	๗-๑๐	

จากแผนภูมินี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของกลุ่มกับชนิดของกิจกรรม ถ้ากลุ่มผู้เรียนมีจำนวนมาก ขนาด ๕๐ คนขึ้นไป ผู้สอนจะเลือกใช้การสอนแบบบรรยาย บทบาทของผู้สอนจะมีมากกว่าผู้เรียน ตามที่ได้แบ่งไว้ในแผนภูมิ เป็นการสอนแบบ passive คือผู้เรียนนั่งฟังหรือดู โดยไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร ส่วนการสอนกลุ่มขนาดกลาง ผู้เรียนเริ่มมีส่วนร่วมในการเรียนเพิ่มขึ้น ยิ่งขนาดของกลุ่มเล็กลง ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น หรือเป็นการสอนแบบ active โดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมมาประยุกต์ในสิ่งที่พบใหม่ ผู้เรียนได้รับข้อคิดชม หรือข้อมูลย้อนกลับทันที และ ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดการเรียนรู้ได้

การสอนกลุ่มใหญ่และกลุ่มขนาดกลาง มีหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาดังนี้

๑. เมื่อขนาดของกลุ่มมีจำนวนตั้งแต่ ๒๕-๔๕-๑๐๐ คน ขึ้นไป

๒. เนื้อหาสาระการสอนครั้งนี้มุ่งเน้นเกี่ยวกับ หลัก-
การ กฎ ทฤษฎี หรือข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ที่ผู้เรียนจะต้อง
เข้าใจพร้อมๆ กัน

๓. เพื่อเป็นการประหยัดเวลาของผู้สอน และผู้เรียน
๔. ผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นส่วนมาก

ส่วนวิธีการสอนที่ใช้ส่วนมากคือ การบรรยาย โดย
การพูด อธิบายสาระ ข้อความ ยกตัวอย่างประกอบ เทคนิค
การบรรยายอาจจะใช้สื่อต่างๆ ซึ่งได้พิจารณาแล้วว่าช่วย
กระตุ้นเร้าความสนใจ ช่วยเสริมสร้างความคิดประสบการณ์
ให้กับกลุ่มผู้เรียนได้รวดเร็ว เช่น การบรรยายประกอบวีดิโอ
เทป สไลด์ แผ่นโปร่งใส และเอกสาร เป็นต้น นอกจาก
การสอนแบบบรรยายแล้ว วิธีการสอนที่นิยมใช้อีกวิธีหนึ่ง
คือ การอภิปรายโดยการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้าน-
มาพูดให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระในช่วงเวลานั้น เพื่อให้กลุ่ม
ผู้เรียนเกิดความสนใจ และได้รับความรู้ทั้งกว้างและลึก ใน
หัวข้อที่เรียนนั้น

การสอนกลุ่มเล็ก ในกรณีที่มีจำนวนผู้เรียน ๑-๑๕
คน หรือการแบ่งกลุ่มใหญ่มาเป็นกลุ่มเล็ก โดยมีวัตถุประสงค์
การสอนดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาความคิด และการแสดงความคิด การฝึก
ทักษะการแสดงออกของผู้เรียนในการแก้ปัญหา
๒. เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการสื่อความหมาย มีโอกาส
ฝึกฝนการทำงานเป็นหมู่คณะ ฝึกความรับผิดชอบร่วมกัน
และบทบาทของการเป็นผู้นำ ผู้ตาม และผู้ประสานงานที่ดี
๓. เพื่อฝึกการค้นคว้าจากแหล่งวิทยากรต่างๆ การ
นำข้อค้นพบมาเรียบเรียงสรุปรายงานต่อกลุ่ม

วิธีการสอนที่นิยมใช้กันส่วนมากได้แก่ การมอบหมาย
งานให้ทำ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง และการสัมมนา
การสอนแบบกลุ่มเล็ก ย่อมให้โอกาสแก่ผู้เรียนแสดงความคิด
เห็น และช่วยในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนและผู้
เรียนดีขึ้น ประโยชน์ที่ผู้สอนและผู้เรียนได้รับ คือ

๑. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีสิทธิในการอภิปรายเท่ากัน
๒. ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับ
ปรัชญาการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จัก
คิด วิเคราะห์ วิจรณ์ และพิจารณาปัญหาจากข้อมูลด้วย-

ความรอบคอบและมีเหตุผล

๓. ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันมากใน
กลุ่ม
๔. ผู้สอนไม่ผูกขาดการสอนในฐานะผู้รู้ฝ่ายเดียว
แต่มีบทบาทช่วยเหลืออธิบายแนะนำ
๕. ผู้สอนมีโอกาสได้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุง
การสอน
๖. สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้เรียน และ
ผู้สอน

การสอนรายบุคคล การสอนในบางกรณีจำเป็น
ต้องให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตนเองด้วย ดังนั้น
การสอนเป็นรายบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะมองข้ามไปไม่ได้
วัตถุประสงค์ของการสอนรายบุคคล คือ

๑. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนการเรียนของตนเอง
อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ
๒. เพื่อให้ผู้เรียนมีอิสระที่เรียนได้ตามความสามารถ
ของตน มีเสรีภาพที่จะเลือกวิธีการเรียน และมีเสรีภาพที่
จะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ
๓. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา การแก้ปัญหา
ด้วยตนเอง การลำดับความคิด และ การหาวิธีนำเสนอ
สาระของความรู้ได้

วิธีสอนที่ใช้กันส่วนมากคือ การสอนแบบโครงการ
เช่น การกำหนดให้อ่าน การกำหนดให้เขียนรายงาน
การสอนแบบโปรแกรม (ผู้สอนทำโปรแกรมการเรียนสำเร็จ
รูปไว้ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาไปตามขั้นตอน และจะประเมิน
ผลตามขั้นตอนที่กำหนดไว้) วิธีสอนแบบสาธิต (ผู้สอนสาธิต
วิธีการใช้ เสร็จแล้วให้ผู้เรียนฝึกฝนด้วยตนเอง โดยการ
แนะนำช่วยเหลือจากผู้สอน)

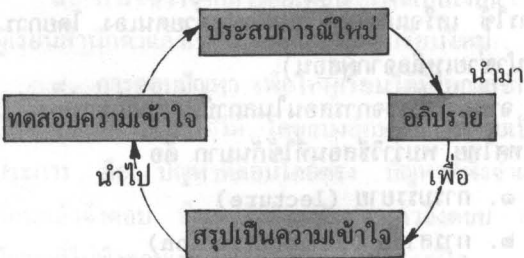
จากการสำรวจการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของ-
ประเทศไทย พบว่าวิธีสอนที่ใช้กันมาก คือ

๑. การบรรยาย (lecture)
๒. การสาธิต (demonstration)
๓. การอภิปราย (discussion)
๔. การอภิปรายเป็นคณะ (panel discussion)
๕. การแสดงบทบาทสมมุติ (role playing)

- ๖. การใช้กรณีตัวอย่าง (case study)
- ๗. การทำงานในรูปของคณะกรรมการ (committee)
- ๘. การบรรยายเป็นชุดของผู้ทรงคุณวุฒิ (symposium)
- ๙. การมอบโครงการให้ทำ (project)
- ๑๐. การระดมพลังสมอง (brainstorming)
- ๑๑. การจัดทัศนศึกษา (field trip)

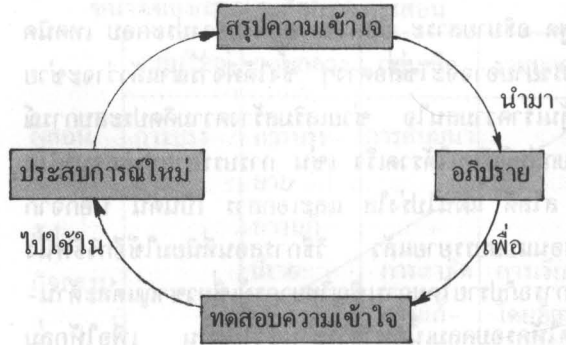
เฉลิม วราวิทย์ และบุญนาท ลายสนิทเสรีกุล ได้ทำการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่านิสิตมีลักษณะการเรียนรู้แบบรูปธรรม (concrete experiences) สูงกว่าแบบอื่นๆ ได้แก่ การเรียนรู้แบบนามธรรม แบบครูแนะนำแบบอิสระ แบบกลุ่ม และแบบรายบุคคล สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของนิสิตแพทย์กลุ่มนี้อีกอย่างหนึ่งคือ ชอบการเรียนรู้แบบค้นพบ หรือแบบแก้ปัญหา (discovery learning or problem solving learning) มากกว่าการเรียนรู้แบบรับ (receptive learning)

การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้ ผู้เรียนต้องการมีประสบการณ์ในสิ่งที่เรียน นำประสบการณ์ที่ประสบมาคิด อภิปรายเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความจริง ความคิดรวบยอดและกฎเกณฑ์และนำความรู้ความเข้าใจไปทดลองใช้ในสถานการณ์ใหม่ ถ้าไม่อาจใช้ความรู้ที่ทราบมาแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ ก็จะเป็นประสบการณ์ใหม่ต่อไป การเรียนรู้แบบนี้สามารถเขียนเป็นวงจรได้ดังนี้

การเรียนรู้แบบรับ หรือแบบประเพณีนิยม (receptive learning or traditional learning) ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้ ผู้เรียนจะฟังความ

จริงหรือข้อมูล ความคิดรวบยอด และกฎเกณฑ์ต่างๆ ถ้ามีข้อสงสัยจะสอบถาม อภิปราย และนำไปทดสอบความเข้าใจ และขั้นสุดท้ายจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่คือมีประสบการณ์จริง ถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาในประสบการณ์จริง จะต้องหาความรู้ความเข้าใจต่อไป สามารถเขียนเป็นวงจรได้ดังนี้

การเลือกวิธีการสอน ควรคำนึงถึง การจัดการสอนตามแนวจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เลือกวิธีการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ เช่น ถ้าเป็นทางด้านความรู้ อาจเลือกใช้การบรรยาย ถ้าเป็นทางด้านทักษะ ควรจะจัดการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานไปด้วย ส่วนทางด้านเจตคติ ผู้สอนควรจะต้องมีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เห็นตัวแบบที่ดี เพื่อจะได้เกิดความพึงพอใจในแบบอย่างที่คุณสอน นำมาสอน ผู้เรียนได้ตระหนักไว้ในคุณค่าแล้วจะได้นำไปประพฤติ หรือปฏิบัติตามต่อไป

การเลือกอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ ผู้เรียนและผู้สอนและสภาพแวดล้อม การสร้างแรงจูงใจในการสอนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยผู้สอนเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้กำลังใจ ให้ความรู้สึกที่ดีแก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดความสนใจเรียน ก็เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงด้วย

๖. แหล่งบริการและสนับสนุน การสอนในระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องได้รับบริการสนับสนุนการสอนด้านต่างๆ เป็นอย่างดี การวางแผนการสอนจะให้ดีและมีประสิทธิภาพ จะต้องพิจารณาถึงบริการเสริมการสอนด้วย เช่น งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เครื่องมือ วัสดุฝึก เวลาที่ใช้ในการสอน การประสานงานกับบุคลากรด้านอื่นรวมทั้งอาคารสถานที่ เป็นต้น

๑. การประเมินผล เป็นงานขั้นสุดท้ายของการวางแผนการสอนเพื่อที่จะตรวจสอบว่าผลของการสอนที่ดำเนินไป ได้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลแต่ละครั้ง ผู้สอนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินไว้ให้แน่นอนว่าจะประเมินอะไร เช่น การตัดสินใจได้ตก หรือทำเพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน การกำหนดเกณฑ์ในการประเมินแต่ละครั้งจะต้องชัดเจน แล้วเลือกเครื่องมือในการวัด และ ประเมินให้เหมาะสม วิธีการวัดผลที่นิยมใช้กัน ได้แก่ การสังเกตการปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์ การทดสอบ สำหรับการสอบข้อเขียนนิยมใช้กันอยู่สองแบบคือ อัตนัยและปรนัย แบบปรนัย ได้แก่แบบจับคู่ แบบเติมคำ แบบถูกผิดและแบบเลือกตอบ การวัดแบบอัตนัยมีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนในด้านการจัดรวบรวมความสัมพันธ์ การประเมิน-ความรู้ การยืดหยุ่นให้ผู้เรียนเรียบเรียงความคิดด้วยถ้อยคำของตนเอง วิธีการวัดแบบนี้ผู้สอนควรพิจารณานำมาใช้ให้มากในระดับอุดมศึกษา แม้ว่าผู้สอนจะต้องใช้เวลามากในการตรวจก็ตาม

การวางแผนการสอน (presentation plan)

สิ่งสำคัญของการสอนที่มีประสิทธิภาพ อยู่ที่การเตรียมอย่างดี และมีความละเอียดรอบคอบสำหรับการสอนแต่ละครั้ง ไม่ว่าการสอนนั้นจะอยู่ในรูปแบบใด การเตรียมตัวให้พร้อม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการสอนขั้นสุดท้าย ซึ่งผู้สอนจะประสบความสำเร็จดังกล่าวได้จะต้องจัดทำ แผนการสอน ขึ้นมา

ผู้สอนสามารถค้นพบข้อดี และจุดอ่อนของเทคนิคการสอนของตนได้โดยให้ผู้อื่นวิจารณ์เทคนิคการสอนของตนแบบติเพื่อก่อ (critical review) และด้วยวิธีการ เช่นนี้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงตนเองไปในตัวด้วย การวางแผนการสอนมีขั้นตอนที่ควรนำมาพิจารณาดังนี้

๑. การกำหนดขอบเขตของการสอน โดยศึกษาข้อมูลต่อไปนี้

๑.๑ ทำความเข้าใจอย่างชัดเจนกับจุดประสงค์ที่แท้จริงของการสอน โดยศึกษาให้ชัดว่าต้องการสอนให้บรรลุ

ถึงจุดใดบ้าง เมื่อได้คำตอบแล้ว จงเขียนข้อความของจุดประสงค์ไว้

๑.๒ วิเคราะห์เนื้อหาที่จะสอนแล้วแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ

๑.๓ พิจารณาถึงสภาพของการสอน รวมทั้งประสบการณ์ของกลุ่มเป้าหมาย สิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่า ควรจะเริ่มต้นจากจุดใด จะเลือกวิธีสอนอย่างไร จึงจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

๑.๔ ต้องคำนึงถึงระยะเวลาของการสอนแต่ละครั้งด้วย ถ้าไม่ศึกษาเรื่องระยะเวลา มักจะบรรจุเนื้อหาเข้าไ้มากเกินไป

๑.๕ พิจารณาถึงความต้องการทางด้านวัสดุและสิ่งสนับสนุนการสอนต่างๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องช่วยในการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ถ้ามีการเตรียมอย่างถูกละหลุ และเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันในวินาทีสุดท้าย จะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างขาดระเบียบ

๒. การเลือกและจัดลำดับเนื้อหาของเรื่องที่จะสอนดังนี้

๒.๑ ผู้สอนต้องมั่นใจว่า มีความรู้ในเนื้อหาของเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี และพึงระลึกว่าการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องนำมาพิจารณาประกอบการสอนด้วย

๒.๒ การจัดวางรูปแบบและขั้นตอนของการสอนอย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงกลุ่มผู้เรียนเป็นหลัก - รวบรวมและบันทึกหัวข้อใหญ่และ หัวข้อย่อยต่าง ๆ ไว้ ตามปกติหัวข้อเนื้อหาเหล่านี้มีจำนวนมาก ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกเฉพาะหัวข้อที่สำคัญ และเหมาะสมกับการเรียนแต่ละครั้งจริง ๆ เท่านั้น

๒.๓ เรียงลำดับหัวข้อที่จะสอนก่อนหลัง และทบทวนอีกครั้งว่าหัวข้อใดที่ควรจะนำเสนอก่อน

๓. จุดมุ่งหมายของแผนการสอน มีดังนี้

๓.๑ แผนการสอนจะเป็นหลักประกันความมั่นใจว่า การสอนนั้นจะถูกต้องสมบูรณ์เป็นไปตามลำดับก่อนหลัง และดำเนินไปเพื่อบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนที่กำหนดไว้

๓.๒ แผนการสอนจะช่วยควบคุมเรื่องเวลาและเนื้อหาที่จะนำเสนอ

๓.๓ แผนการสอนจะชี้ให้เห็นว่า ควรจะใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม

๓.๔ แผนการสอนจะช่วยชี้ทางการเลือกใช้สื่อการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๕ แผนการสอนจะเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้สอน

๓.๖ ในกรณีที่จะต้องมีส่วนสอนแทน แผนการสอนก็จะเป็นคู่มือที่ช่วยให้เห็นถึงขอบข่ายของเนื้อหา และวิธีการสอนได้ทันที แต่ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่า แผนการสอนจะเป็นเครื่องช่วย(crutch) หรือเป็นตัวแทนแห่งความคิด(a substitute for thought) เท่านั้น ซึ่งผู้สอนจะต้องใช้ความสามารถ และศิลปะในการนำเสนอ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้สอนแต่ละคนจะฝึกฝน และพัฒนาขึ้นมา

๔. การจัดทำแผนการสอน แผนการสอนประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วนคือ หัวข้อและโครงร่างของการสอน

๔.๑ หัวข้อ (the heading) หัวข้อประกอบด้วย ชื่อเรื่อง จุดประสงค์ ระยะเวลา วิธีการสอน อุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการสอน และวิธีการประเมินผล เป็นต้น

ส่วนประกอบของหัวข้อจะเป็นข้อเตือนใจให้แก่ผู้สอนในระหว่างเตรียมการสอน หัวข้อจะช่วยให้ผู้สอนมีความคิดที่กระจ่างชัดขึ้น และ ยังช่วยให้เตรียมการสอนได้ตรงกับเรื่องที่กำหนดไว้

๔.๒ โครงร่างของสิ่งที่สอน (the presentation outline) การสอนทุกครั้งจะต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการคือ การนำเข้าสู่เรื่อง การดำเนินการสอนและการสรุป

๔.๒.๑ การนำเข้าสู่เรื่องมีจุดมุ่งหมายเพื่อเร้าความสนใจผู้เรียน และอธิบายถึงจุดประสงค์ของการสอนอย่างแจ่มแจ้ง ควรประกอบด้วย

ก. สิ่งเร้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อาจจะใช้เรื่องราว เหตุการณ์ นิทาน หรือการสาธิต

ข. การเชื่อมโยงกับการสอนครั้งก่อน เพื่อให้การสอนครั้งนี้มีความต่อเนื่องกับการสอนครั้งที่แล้วเป็นอย่างดี

ค. การเลือกเนื้อหาสำหรับการสอนครั้งนี้ มีเหตุผลอะไร ถ้าพยายามตอบคำถามนี้ได้ จะทำให้เนื้อหาที่เลือกมามีความหมายและเป็นประโยชน์แก่แก่ผู้เรียน รวมทั้งจุดมุ่งหมายของการสอนโดยสังเขป

ง. การเสนอเนื้อหาที่เรียงลำดับไว้เป็นหัวข้อ บางครั้งผู้สอนอาจจะพิจารณาปรับเปลี่ยนเลือกการนำเสนอบางหัวข้อก็ได้ ถ้าได้นำเสนอเนื้อหาบางข้อไปใช้ในการนำเข้าสู่เรื่องที่จะเรียนแล้ว

จ. การสอนทุกครั้ง ผู้สอนควรจะแจ้งให้ผู้เรียนทราบว่า จุดประสงค์ครั้งนี้มีความคาดหวังในการสอนอยู่ในมาตรฐานระดับใด และอาจจะต้องอธิบายสั้น ๆ ให้ทราบว่า มีวิธีการหรือกฎเกณฑ์อะไรบ้างที่ผู้เรียนจะต้องร่วมมือกันปฏิบัติ

๔.๒.๒ การดำเนินการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างความเข้าใจ และการกระตุ้นเร้าให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน การดำเนินการสอนควรประกอบด้วย

ก. การนำเสนอหัวข้อใหญ่ และหัวข้อย่อยต่าง ๆ เป็นไปตามจังหวะเวลาของเนื้อหา และ ชนิดของอุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้ และควรกำหนดหัวเรื่องให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนดไว้

ข. ขณะดำเนินการสอน จงพยายามโยงไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้เสมอ สรุปเนื้อหาเป็นระยะ ๆ พยายามใช้คำเชื่อมโยง เพื่อให้การสอนไม่ขาดช่วง เช่น อย่างไรก็ตาม หรือ เพราะฉะนั้น และพยายามย้ำจุดสำคัญ ๆ โดยใช้อุปกรณ์การสอนช่วยเสริม หรืออาจจะสรุปเป็นหัวข้อ เช่น หนึ่ง สอง และ สาม ก็ได้ เทคนิคต่างๆ ดังกล่าวนี้ จะช่วยให้กระบวนการสอนติดต่อกันต่อเนื่อง และผู้สอนควรจะทดสอบความเข้าใจผู้เรียนตลอดเวลาด้วย เพื่อให้มั่นใจว่าการสอนเป็นไปโดยราบรื่น

ค. ระหว่างการสอน พยายามสร้างความสนใจของผู้เรียนไว้ตลอดเวลา โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น

การใช้ระดับเสียง ท่าทาง การยกตัวอย่างที่ตรงประเด็น เล่าเรื่องราว และประสบการณ์ ใช้คำถามแบบต่างๆ และการใช้อุปกรณ์การสอนเข้าช่วย เป็นต้น

ง. ควรจัดแบ่งเวลาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม สำหรับช่วงเวลาการสอน ๕๐ นาที ควรแบ่งเวลาอย่างน้อย ๑๕ นาที ไว้สำหรับคำถาม ข้อเสนอแนะและคำติชม

๔.๒.๓ การสรุป มีจุดมุ่งหมายเพื่อการย้ำประเด็นสำคัญ ที่มีอยู่ในเนื้อหาทั้งหลายที่สอนไปแล้ว และยังเป็นประโยชน์สำหรับการชี้ให้เห็นว่าการสอนครั้งนี้เชื่อมโยงกับการสอนครั้งที่แล้วอย่างไร และจะไปประสานสัมพันธ์กับการสอน หรือการปฏิบัติครั้งต่อไปอย่างไร สิ่งที่สำคัญจะต้องสรุปมีดังนี้

ก. สรุปย่อเนื้อหาหรือแนวคิดที่สำคัญ ๆ และกล่าวข้อความปิดท้ายการสอนอย่างหนักแน่นชัดเจนชัด คำ สิ่งที่น่ามาสรุปจะต้องเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการสอน และต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าตนเองเกิดการเรียนรู้บางประการ

ข. ในตอนท้าย จงพยายามเชื่อมโยงการสอนครั้งนี้เข้ากับการสอนครั้งต่อไป หรือการปฏิบัติที่จะติดตามมา

๕. การทดลองใช้แผนการสอน เมื่อได้ทำแผนการสอนเสร็จแล้ว ควรจะได้มีการทดลองใช้แผนการสอน หรือฝึกซ้อมการสอน จะทำให้แผนการสอนมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สอนมีโอกาสตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้ายก่อนการสอนจริง รวมทั้งให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

การทดลองใช้แผนการสอนควรมีผู้เรียนอย่างน้อยหนึ่งคน ถ้าหาผู้เรียนไม่ได้ควรจะได้ลองซ้อมสอนไปตามแผนที่วางไว้ และทำความเข้าใจถึงวิธีการสอนของตนเองให้ชัดเจน

การทดลองใช้แผนการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และประโยชน์มาก และอาจพบข้อบกพร่องหลายประการซึ่งสามารถจะหลีกเลี่ยงได้เมื่อทำการสอนจริง ทำให้มั่นใจในการสอน และจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของผู้สอนด้วยการวิจารณ์อย่างคิเพื่อก่อ (the critical review) หมายถึงการประเมินข้อดีและข้อเสีย ของการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วนมีไหวพริบ และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ การวิจารณ์ภายหลังทดลองการสอนแล้ว จะช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงเทคนิคการสอนของตนให้ดีขึ้น โดยปกติแล้วจะให้เพื่อนร่วมงานผู้สอนคนหนึ่งคนใดทำหน้าที่วิจารณ์ เสนอแนะ และนำข้อสังเกตต่างๆ มาอภิปรายเพื่อพิจารณาปรับปรุงแผนการสอน

การเตรียมการสอนอย่างดี จะมีอิทธิพลและส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสอนแต่ละครั้ง แผนการสอนจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงแบบของการสอน ลำดับขั้นการสอน ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งจะเป็นเกณฑ์กำหนดไม่ให้ผู้สอนบรรจุเนื้อหาไว้มากจนเกินไป ก่อนสอนจริง ควรได้นำแผนการสอนไปทดลองใช้เพื่อตรวจดูข้อบกพร่องต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และ เป็นการทดสอบเวลาและวิธีสอน การทดลองการสอนจะช่วยชี้ให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสนอแนะ ทำให้ผู้สอนปรับปรุงได้ถูกต้อง สร้างความมั่นใจให้ผู้สอน เมื่อนำไปใช้สอนจริง

ตัวอย่างแผนการสอน

ศป. ๑๐๒ มนุษย์กับสังคม

๓ หน่วยกิต

เพื่อให้นักศึกษาได้รู้ และเข้าใจถึงระเบียบวิธีการเบื้องต้นทางสังคมวิทยา และลักษณะโครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและอิทธิพลที่มีต่อกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาสังคม

ศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา ลักษณะทั่วไปของสังคมมนุษย์ โครงสร้างและหน้าที่ต่าง ๆ ของสังคม การจัดระเบียบทางสังคม การอบรมให้รู้ระเบียบทางสังคม สถาบันสังคม การจัดระดับชั้นทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม วิเคราะห์สังคมแบบต่างๆ รวมทั้งปัญหาสังคมที่สำคัญ ๆ ในปัจจุบันโดยเน้นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

จากการศึกษาหลักสูตรสามารถจำแนกหัวข้อได้ ๑๑ หัวข้อ และหัวข้อการสอนที่ ๑ จะนำมาทำแผนการสอนได้ดังนี้

แผนการสอนของผู้สอน

หลักสูตร	ปริญญาตรี	ผู้สอน		
วิชา	ศป.๑๐๒ มนุษย์กับสังคม ๓(๓-๐-๖)	ผู้สอนแทน		
ลำดับที่ ๑ หัวข้อที่สอน	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา			
วัน เดือน ปี เวลา ๓ ชั่วโมง		เลขที่แฟ้ม		
จุดประสงค์	๑. ให้คำนิยามปัญหาสังคมกับสังคมวิทยาได้ ๒. บอกความหมายของปัญหาสังคมได้ ๓. บอกแนวทางการศึกษาปัญหาสังคมได้ ๔. บอกสูตรการเสนอปริทรรศน์ได้	จำนวนผู้ช่วย		
วิธีสอน	บรรยายประกอบแผ่นใส ศึกษาเอกสาร			
สื่อการสอน	เครื่องฉายแผ่นโปร่งใส	ทำเอง	ขอยืม	ซื้อ
หนังสืออ้างอิง หรือหนังสือเสนอแนะให้อ่านเสริม				
๑. ๒.				
รายวิชาที่ต้องเรียนก่อน	ไม่มี			
เนื้อหาวิชา (โครงร่างการสอน)				
๑. ปัญหาสังคมกับสังคมวิทยา				
๒. ความหมายของปัญหาสังคม				
๒.๑ สถานการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยม				
๒.๒ คนจำนวนมากของกลุ่มหรือของสังคม				
๒.๓ การตกลงใจที่จะแก้ไขสภาพการณ์นั้น ร่วมกัน				
๓. การสร้างแนวทางหรือปริทรรศน์ในการศึกษา ปัญหาสังคม				
๔. สูตรการเสนอปริทรรศน์				
๔.๑ นิยาม				
๔.๒ สาเหตุ				
๔.๓ สภาพการณ์				
๔.๔ ผลกระทบ				
๔.๕ แนวทางแก้ไข				
การประเมินผล				
แบบทดสอบตนเอง ชนิดเลือกตอบ				

สรุป การสอนเป็นกิจกรรมของผู้สอนซึ่งประกอบด้วย ศิลปะ และ ศาสตร์ ที่สามารถจะถ่ายทอดและฝึกฝนกันได้ ดังนั้นผู้สอนย่อมพิจารณาปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้สอนที่ดีได้ จากการดูองค์ประกอบสำคัญของการสอน และคุณลักษณะต่างๆ มาประกอบกันเข้าด้วยกันและก่อนจะวางแผนการสอนทุกครั้งอาจจะถามตนเองว่า ๑) สอนทำไม คือจุดมุ่งหมายของการสอน ๒) สอนอะไร คือ เนื้อหาสาระที่จะสอน ๓) สอนอย่างไร คือกลวิธีการสอน ๔) ผลการสอนเป็นอย่างไร คือการประเมินผลการสอน ส่วนการประเมินการสอนของผู้สอนนั้นควรจะพิจารณาเกี่ยวกับการตั้งใจสอน สอนอย่างเต็มความรู้ความสามารถ สอนเต็มหลักสูตร และสอนเต็มเวลา ถ้าผู้สอนได้รู้หลักการสอนและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและเมื่อได้เริ่มต้นการสอนที่ดีแล้ว ก็ย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

วิชัย วงษ์ใหญ่

บรรณานุกรม

- กรุงเทพ, มหาวิทยาลัยพระเบียมภารและหลักสูตร ภาคปกติและภาคค่ำ ๒๕๒๔-๒๕๒๕ กรุงเทพมหานคร จำรัสการพิมพ์
เฉลิม วราวิทย์ บุญนาท ลายสนิทยเสรีกุล "ประสบการณ์ วิธีการ และลักษณะการเรียนรู้ ของนิสิตแพทย์จุฬาลงกรณ์"
จุฬาลงกรณ์เวชสาร ๒๕๒๕-๒๖ หน้า ๒๓-๒๔
- เฉลิม วราวิทย์ เสรี ร่วมสุข บรรณาธิการ แพทยศาสตร์ศึกษา กรุงเทพมหานคร คอมพิวเตอร์ในซ์ แอนด์พริ้นท์ ๒๕๒๖
นพดล เจนอักษร การศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ปริญญาภิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหา-
สารคาม ๒๕๒๖
- วศิน อินทสระ พุทธวิธีในการสอน สภาการศึกษาามกุฏราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๔
- วิชัย วงษ์ใหญ่ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่ พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ๒๕๒๔
ศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัย, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอน-ภาคปฏิบัติ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ ๒๕๒๗
- _____ คณะแพทยศาสตร์ วชิรพยาบาล หลักสูตรปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต กรุงเทพมหานคร
บริษัทธรรมสาร จำกัด ๒๕๒๔
- _____ คณะแพทยศาสตร์ วชิรพยาบาล หลักสูตรปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต เอกสารโรเนียว
- Brown, J.W. and J.W.Thornton Jr. College Teaching : A Systematic Approach. 2nd
ed. New York, McGraw-Hill, 1971.